

Asia: VN/7543/2022

Lausuntopyyntö: Arviomuistio televisio- ja radio-ohjelmistojen siirtovelvoitteesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuntopyyntö: Arviomuistio televisio- ja radio-ohjelmistojen siirtovelvoitteesta

Viite: VN/7543/2022

Kuuloliiton keskeiset huomiot esityksestä

- Kuuloliitto vaatii, että SVPL 227§ säilytetään vähintään entisellään. Kuuloliitto esittää kuitenkin, että tavoitteeksi tulee ottaa siirtovelvoitteen laajentaminen koskemaan HbbTV-signaalia ja pyytää harkitsemaan MTV3:n ja Nelosen lisäämistä siirtovelvoitteen alle.
- Kuuloliitto vaatii, että radiolähetysten siirtovelvoite säilytetään.
- Kuuloliitto pyytää myös tarkistamaan IPTV:n palvelun tarjoajan saavutettavuusvelvoitteita siirtovelvoitteessa.
- Kuuloliitto muistuttaa ministeriötä kuulovammaisten henkilöiden viestinnällisistä oikeuksista, jotka kytkeytyvät sosiaalisiin ja kulttuurisiin oikeuksiin. Tiedonsaannin yhdenvertaisuutta tulee peilata kysymällä, onko merkittävä mediasisältö jo lähtökohtaisesti saavutettava kuulovammaisille tai näkövammaisille.
- Kuuloliitto ehdottaa siirtovelvoitetta arvioidaan uudestaan vuoden 2025 alussa. Siirtovelvoitteen ja esteettömyysdirektiiviin välistä suhdetta on arvioita mediayhtiöiden ja teleoperaattoreiden saavutettavuuspalvelujen ja päätelaitteiden kehittyessä.
- Kuuloliitto näkee, että vaaratiedottaminen tulee välittää ensisijaisesti television kautta Ylen kanavilla, vaikka vaaratiedote jaettaisiin vaihtoehtoisesti mobiilisti tai muilla vaihtoehtoilla.

Kuuloliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto arviomuistiosta. Kuulovammaiset mediankäyttäjät ovat tällä hetkelläkin haavoittuvassa asemassa tiedonsaannin suhteen. Kuuloliitto muistuttaa, että siirtovelvoite on kytköksissä kuulovammaisten henkilöiden viestinnällisten oikeuksien toteutumiseen ja miten hyvin Suomi toteuttaa YK:n vammaissopimuksen pykälää 21 sananvapaudesta ja tiedonsaannista. Viestinnälliset oikeudet kytkeytyvät myös vammaisten henkilöiden sosiaaliin ja kulttuurisiin oikeuksiin. Viestinnälliset oikeudet ovat tiiviisti, suoraan ja välillisesti sidoksissa yhdenvertaisuuteen. Monipuolinen tiedonsaanti, tarjolla olevat medioiden saavutettavuuspalvelut ja mahdollisuus saada tietoa eri mediatoimijoilta ovat tärkeä osa sananvapautta ja sen toteutumista.

Käytännön tasolla kuulovammaisten ja vammaisten viestinnällisten oikeuksia toteutumista rajoittavat monet seikat. Mediapalvelut edellyttävät käyttäjiltään valmiiksi taitoja käyttää perinteistä televisiopäätelaitetta, josta seurataan sisältöä antennin, kaapelin, kaapelioperaattorin alustalla tai verkon yli tilausohjelmalveluissa. Tämä asettaa eri vammaiset henkilöt eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi näkö- ja kuulovammaiset ovat riippuvaisempia julkisista palveluista kuin muu väestö, koska em. ryhmille kohdennettuja ja räätälöityjä saavutettavuuspalveluja ei ole edelleen riittävästi tarjolla. Median ja ohjelmien seuraaminen eri alustoilta on monipuolistunut, mutta kaikilla sitä seuraavilla ei ole välttämättä valmiuksia. Tiedonsaannin yhdenvertaisuutta voi peilata jo kysymällä onko merkittävä mediasisältö jo lähtökohtaisesti saavutettava kuulovammaisille tai näkövammaisille tai muille vammaisille. Yhdenvertaisuus toteutuu vain, mikäli käyttäjällä on mahdollisuus päästä itseään kiinnostavaan ja koskevaan saavutettavaan mediasisältöön. Tämä tavoitela ei toteudu. Tällä hetkellä 20 vapaasti saatavista kanavista vain 5 kanavaa välittää saavutettavia sisältöjä joko kotimaisten ohjelmien tekstityksillä, näkövammaisille suunnatulla äänitekstityksillä tai kuvailutulkauksella. Kuvailutulkkaus toteutuu vain Ylen tarjonnassa, ei kaupallisten toimijoiden sisällöissä. Viittomakielisten osalta viittomakielinen ohjelmasisältö ja tulkatut ohjelmat esitetään vain pääsääntöisesti Ylen ohjelmissa.

Siirtovelvoitetta ja sen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa Kuuloliitto näkee tärkeänä ylläpitää ja mahdollistaa sananvapautta. Vuoden 2022 arviomuistion ottaa kantaa vuoden 2016 muistioon siirtovelvoitteesta ja sen suhteesta sananvapauteen. Kuuloliitto allekirjoittaa ajatuksen siitä, että erityisesti julkisen palvelun sisältöjen saatavuutta on pidetty vakiintuneesti sananvapauden toteutumisen yhtenä vähimmäisedellytyksenä. Yleisradio Oy:lle on annettu Yleisradio Oy:sta annetun lain (1380/1993) 7 §:ssä asetettu julkisen palvelun velvoite sekä velvoite tuoda julkisen palvelun ohjelmistot jokaisen saatavilla yhtäläisin ehdoin.

Siirtovelvoitteen olemassaoloa puoltaa myös sen yhteys nykyiseen Sähköisen viestinnän palvelulakiin (SVPL) ja § 211, joka velvoittaa Yleä tekstittämään ohjelmistostaan 100 %, lukuun ottamatta suorana lähetettäviä urheiluohjelmia, musiikkiesityksiä ja alueuutisia. Kaupallisten kanavien puolestaan tulee tekstittää 75 % ohjelmistostaan eli $\frac{3}{4}$ sisällöstään. Tilausohjelmalvelujen osalta tekstittävien sisältöjen määrän tulee olla vähintään 30 %. Samalla myös laadunvaatimus tuli uutena lisänä ja mediatoimijoiden tulee raportoida Liikenne- ja

viestintävirastolle toimistaan palvelujen esteettömyyden toteuttamiseksi. Kuuloliiton arvio on se, että tämä viime vuosien lainsäädännössä tapahtuneet tarkennukset korostavat lisääntyttä kaupallisten kanavien merkitystä ja roolia suuren yleisen tavoitettavuuden saamisessa.

Siirtovelvoitteen laajentaminen kaupallisille kanaville

Kuuloliitto ehdottaa ministeriötä myös arvioimaan uudestaan, millä tavoin valtakunnallista ja merkittäviä yleisöjä tavoittelevat kaupalliset kanavat toteuttavat myös sananvapautta ja missä määrin nämä valtakunnalliset tv-kanavien sisältö nähdään merkittävänä sananvapauden kannalta. Sähköisen viestinnän palvelulain nojalla Yle, MTV ja Nelonen välittävät tekstitettäviä sisältöjä.

Mainitsemisen arvoinen asia on muun muassa yleisen edun kanavan MTV3:n uutis- ja ajankohtaisohjelmat, joilla on omat perusteet ja sisältävät yhteiskunnallista merkittävää uutisointia ja keskustelua ajankohtaisista uutisista. Merkittäviä yleisöryhmiä palvelevan ohjelmiston nojalla Nelonen tuottaa suomenkielisissä ohjelmissa tekstityksiä. Molemmat kanavat tekstittävät kotimaisia tv-ohjelmia ja tilausohjelmalveluissa ministeriön päätöksellä ja SVPL:n nojalla. Tässä suhteessa olisi hyvä arvioida ovatko siirtovelvoitteen perusteet sananvapauden ja tiedonsaannin yhdenvertaisuuden nimissä muuttuneet tasapuolisuuden näkökulmasta eli onko siirtovelvoite hyvä ulottaa myös kaupallisille kanaville, eli MTV3- kanavalle ja Neloselle.

Radiolähetysten siirtovelvoite

Absoluuttinen minimi tulee kuitenkin olla pitää siirtovelvoite nykyisen laajuksena. Esimerkiksi radiolähetysten siirtovelvoitteiden lopettaminen aiheuttaisi kuluttajille lisäkustannuksia muun muassa laitehankintojen muodossa. Vammaiset ihmiset ryhmänä joutuisivat muita huonompaan asemaan, sillä vammaisilla henkilöillä on tyypillisesti muita ryhmiä heikompi sosioekonominen tilanne. Vaikka velvoitteen poisto voitaisiin väittää neutraaliksi toimenpiteeksi, olisi se tosiasiallisesti vammaisia välillisesti syrjivä. Huomioiden tiedotustarpeet yhteiskunnassa, erityisesti kriisiaikoina, olisi myös hyvin epäedullista kokonaisturvallisuuden ja resilienssin näkökulmasta heikentää julkisesti tärkeän tiedon välitystä.

Siirtovelvoite ja IPTV-palvelut

Nykyinen lainsäädäntö ei ota kantaa teknisen jakelijan (teleoperaattori) vastuuseen välittää tekstitettäviä televisio-ohjelmia tai sen kaltaisia sisältöjä, jotka on suunnattu suurille yleisömmäärille. Kuuloliitto on tuonut monien vuosien aikana esille keskusteluissa muun muassa Liikenne – ja viestintäviraston (nykyisin Traficom) ja teleoperaattoreiden kanssa sen, että tallenne- ja suoratoistopalvelujen sisällöissä on varmistettava myös kotimaisten sisältöjen tekstitys. Tällöin avainasemaan nousee se, miten on varmistettu mediayhtiön ja jakelijan välillä lähetysignaali, johon ei puututa. Toisin sanoen, miten varmistetaan se, että mediayhtiö ja jakelijan (teleoperaattori) ovat sisältäneet tekstitykset IPTV:n tallenne- ja suoratoistopalveluissa. Nykyisin mediayhtiön, eli lähettäjän, ja teleoperaattorin, eli jakelutekniikasta vastaavan, vastuu on jätetty avoimeksi. Kun vastuu jakeluketjuissa ei ole selkeästi määritetty, niin kuulovammaisen katselukokemus muodostuu hajanaiseksi ja riippuvaiseksi omasta kyvystään hankkia tietoa eri palvelujen ominaisuuksista ja käyttöönotosta. Tekstityksen käyttöönoton tuki IPTV-palveluissa ja digibokseissa on teleoperaattoreilla edelleen hajanaista.

Siirtovelvoitteen ja esteettömyysdirektiivin vaikutus

AV-mediapalveluihin kohdistuu vuoden 2025 kesän jälkeen laajempia vaatimuksia. Esteettömyysdirektiivin vaatimuksia sovelletaan muun muassa AV-sisältöpalveluihin pääsyn tarjoaviin palveluihin. Kaikkia palveluja koskevat vaatimukset käsittelevät palvelun toiminnasta annettavia tietoja ja tiedot tulee antaa esteettömästi. Audiovisuaaliset palvelut tulee esteettömyysdirektiivin nojalla vastata saavutettavuusvaatimukseen, eli WCAG 2.1 vaatimukseen (helposti havaittava, hallittava, ymmärrettävä ja toimintavarma). Direktiivin mukaan palvelun lisävaatimuksena tulee antaa tietoa esteettömyysominaisuuksien saatavuudesta ja tarjottavista esteettömyyspalveluista (tekstitys, äänitekstitys, kuvailutulkkaus, viittomakielinen sisältö) ja välittää ne tarkasti esitettyinä, laadukkaina ja käyttäjä voi hallita niiden käyttöä.

Muistiossa ei tule ilmi siirtovelvoitteen päätöksen alustava kestoaika. Aiempi tarkastelujakso on ollut 5 vuotta. Siirtovelvoitetta on arvioitava mielestämme lyhyellä aikavälillä aiemmasta. Viiden vuoden aikana televisiotekniikan kehitys tulee olemaan nopeata ja mediankäyttöä tulee seurata. Vammaisten henkilöiden mediankäyttö on verrattain riippuu siitä, kuinka paljon saavutettavuuspalveluja tarjotaan ja miten. Kuuloliitto ehdottaa seuraavaa tarkastelua jo vuoden 2024 lopussa tai vuoden 2025 vuoden alussa, kun esteettömyysdirektiivi tulee voimaan 28.6.2025. Siirtovelvoitteen ja esteettömyysdirektiivin yhteisvaikutusta on arvioitava.

On syytä arvioida jatkossa säännöllisin ajoin mikä on saavutettavuustarjonta medioissa ja sitä kautta tarkastella miten päätelaitteet tukevat saavutettavuutta. Tällöin viimeistään on hyvä tietää mitkä ovat vallitsevat jakelutekniikat, mikä on antenni-, kaapeli- ja verkkojakelun väliset suhteet ja millaisia valmiuksia mediayhtiöiltä ja teleoperaattoreilta edellytetään pääsystä AV-mediasisältöön ja mikä on päätelaitteiden ja jakelutekniikoiden tilanne, mukaan lukien erilaiset päätelaitteet kuten esimerkiksi smart-tv, hybridi-tv:t ja digisovittimet.

Hybridi-TV

Kuuloliitto ehdottaa, että siirtovelvoite laajennetaan koskemaan HbbTV-signaalia ja pyytää harkitsemaan MTV:n ja Nelosen lisäämistä siirtovelvoitteen alle. Kuuloliitto näkee, että saavutettavuutta edistäviä ja helpottavia teknologisten ratkaisujen käyttöönottoa on syytä edistää ja vahvistaa. On nähtävissä merkkejä siitä, että laajakaistaverkkoon kytketyt tilausohjelmalvelut ja Hybridi-TV mahdollistavat saavutettavuuspalvelujen kehittämistyötä ja käyttöönottoa. Hybridi-TV mahdollistaa muistion mukaan verkon kautta tarjottavien lisäpalveluiden kytkemisen lineaariseen televisio-ohjelmistoon, muun muassa erilaiset tekstitykset ja täydentävät ohjelmistot ja lisäpalvelut ohjelmistotalojen verkkopalveluissa. Tämä edistäisi muun muassa Yle Areenaa, jonka painotus on tilausohjelmalveluissa hyvin merkittävä ja katsojaosuus on suuri.

Arviomuistion ja konsulttiselvityksen mukaan kaikki kuullut mediayhtiöt näkevät HbbTV:n osana saavutettavuuspalveluiden kehittämistä. Tämä olisi käytännössä mahdollista niin, että HbbTV – signaalin avulla on mahdollista jakaa lisätekstityspalveluita laajakaistan yli.

Vaaratiedottaminen

Kuuloliitto näkee muistiossa kirjatut asiat vaaratiedottamisesta tärkeänä Yleisradion tehtävänä poikkeustilanteessa. Tämä tukee viranomaistehtävää ja se on nähtävänä välttämättömänä palveluna, erityisesti tämän hetken poliittisessa tilanteessa, jossa kartoitetaan ja kehitetään siviilivalmiutta. Vaaratiedottaminen tapahtuu kirjallisesti ja se on täten kuulovammaisille henkilöille toimiva tapa saada tieto ajantasaisesti kriisitilanteessa.

Kuuloliitto näkee, että vaaratiedottaminen tulee välittää ensisijaisesti television kautta Ylen kanavilla, vaikka vaaratiedote jaettaisiin vaihtoehtoisesti mobiilisti tai muilla vaihtoehdoilla. Muistiossa mainitaan, että nykyisen vaaratiedotelain 5§:n mukaan vaaratiedote voidaan välittää myös tv:ssä, jos vaaratiedotteen antava viranomainen niin päättää. Vaaratiedotetta välitettäessä tulee varmistaa, että televisiossa näkyvä vaaratiedotteen teksti tuotetaan myös äänitekstitettynä ja viitottuna.

Kuuloliitto ry

Sanna Kaijanen

Toiminnanjohtaja

Lisätietoja: Sami Virtanen

Asiantuntija (saavutettavuus ja digitaaliset palvelut)

sami.virtanen@kuuloliitto.fi

Virtanen Sami
Kuuloliitto ry